

חווייה בטבע

במשך שנה שופץ מרכז המבקרים בשמורת טבע החולה, כדי שיהיה מרכז חווייתי, סביבתי וחינוכי. החודש נפתח המרכז החדשני בעל אולמות אינטראקטיביים, סרטי תלת מימד, תצוגות ענק, וכל זה נטוע בלב אחד הנופים המרגשים ביותר בארץ

מסלול מעגלי ברחבי השמורה

שמורת טבע החולה. צילום: דורון ניסים

כתיבה וצילום / אדיב גל

היו מפלט אחרון למגוון רחב של צמחים ובעלי חיים שונים, חלקם נדירים ביותר. מרכז המבקרים החדש מרשים מאוד, לא רק ברמה המקומית אלא ברמה הבינלאומית, אך הוא לא היחיד שעבר "מתיחת פנים". בשנתיים שחלפו הושקע תקציב נרחב בשיקום הסוללות ואיטומן, הסדרת מערך הספקת המים לשמורה וניקוזם ופעולות שיקום נוספות. בשנה שחלפה שופץ המרכז בהשקעה של 1.8 מיליון דולר, כדי שיהיה מרכז לימודי, חינוכי-סביבתי. מטרת המרכז, שמיועד לכל הגילאים, היא לחנך לשמירת טבע פעילה, תוך מתן דגש ליחסי הגומלין בין האדם לטבע. במרכז המנצל את מיקומו הגיאוגרפי, ניתן דגש לעמק החולה כמארג של בתי גידול לחים, ליחסי הגומלין בעמק בין הטבע לאדם, ולתופעות טבע ייחודיות כמו נתיב הנדידה, המשמש מיליוני עופות וציפורים כ"תחנת דלק ומזנון דרכים", במסלולם הארוך בין אזורי החריפה לאזורי הקינון וחזרה. כיום מוביל את הפרויקט **דודו פרו**, ממלא מקום מנהל השמורה, אשר בדומה ל"עבודת הצוות" של נדידת מיליוני הציפורים, אף הוא שם דגש על עבודת צוות ורתימת כל הנוגעים בדבר להפוך את "היפהייה הנרדמת" ל"יפהייה מתעוררת", כדבריו.

חווייה רב חושית

המרכז, או בשמו, "עופוריה", בנוי משישה

של הירדן לפני כניסתו למקווה המים המתוק העיקרי בארצנו, הלא היא הכנרת, וכן, כבית גידול עשיר למגוון של מינים. ובכל זאת, כיום, אנו מנסים לפצות על מחדלי העבר.

"אחת משבעה ימים הסובבין את ארץ ישראל" (תלמוד ירושלמי)

אל קמפיין הבחירות של פרויקט ייבוש החולה, גויס האויב המאיים והשנוא ביותר, הלא הוא יתוש האנופלס, גורם המלריה. שאגב, כמה שנים קודם לכן התריע **פרופ' גדעון מר** מראש פינה, שיש באמתחתו פתרון שייבא מאירופה (דרך אגב, הוא הדביק במודע את אשתו ואת עצמו במחלה, כדי ללמוד עליה...).

למרבה המזל, את רוע הגזירה הצליחו להמתיק מיעוט "משוגע" - כפי שנתפס באותם הימים, לאור איום המלריה - שהתנגד לרעיון הייבוש הכולל והצליח להביא לבניית אזור ביצה בפיתת אגם החולה, שיושב על שטח של כ-3,200 דונם, כחמישה אחוזים מכלל הביצה והאגם, שהיו רכיב חשוב בנוף העמק, עד ייבושו בשנת 1957. המאבק על שימור הביצה הוביל להקמתה של החברה להגנת הטבע ולאחר מכן להכרזת שמורת החולה כשמורת הטבע הראשונה בישראל, בשנת 1964.

שמורת החולה היא השריד האחרון הטבעי של ימת החולה העתיקה. השמורה וסביבותיה

שורה חדשה ומעודדת מנסרת עתה בחלל עולמנו: עמק החולה על אדמתו הפורייה במידה יוצאת מן הכלל ועל אוצרות מימיו העצומים והכבירים עומד להיגאל אף הוא. רכושנו הלאומי בקרקע כמעט שיוכפל ובבת אחת יגדל בשטח ענקי שכולו אדמת משקה... "**בורסלבסקי**", "הידעת את הארץ", תרפ"ו).

מבצע ייבוש החולה היה מבצע לאומי רחב היקף שנעשה במדינה הצעירה, שבאותם ימים ראתה את הטבע כדבר שומם שיש להפריחו. תחת הכותרת "נלבישך שלמת בטון ומלט", נפגעה המערכת האקולוגית וכיום כל מאמצינו הטכנולוגיים להחזיר את הגלגל אחורנית ולהשיב את המגוון הביולוגי שהתקיים כאן - נידון לכישלון. או כמו שניסחו זאת היטב חז"ל: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם הראשון, נטלו ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הם, כל מה שבראתי בשבילך בראתי. תן דעתך שלא תחרב עולמי, שאם קלקלת - אין מי שיתקן אחריד" (קהלת רבה, ז', י"ג).

ואכן, אין באפשרותנו להשיב למערכת האקולוגית של ימת החולה (או בשמותיה הקדומים: ים סומכי, מי מרום) את תפקודה שלפני ייבושה, כמסנן טבעי וחשוב ביותר

אבל בזה לא תמה חוויית הביקור בשמורה.
לאחר הביקור במרכז המבקרים, מומלץ
לצאת לסיור מעגלי קצר של כקילומטר וחצי
ברחבי שטחי השמורה, הפתוחים לקהל הרחב

חזית מרכז המבקרים החדש

אולם העופוריה

תצפית על עופות המים באגם

אולם חשוך מקבל את המבקרים שמתיישבים בכיסאות מרופדים ונוחים, מרכיבים משקפי תלת ממד ולהריח (כן, להריח ולהריח) את טיפות הגשם, עם בוא החורף והרוח המנשבת, את המכרסמים בשדות, את תנועתם של העופות במעופם ועוד

המקיפים את העמק. משם ממשיכים בהליכה בשבילים רחבים ונוחים, המיועדים לכלל האוכלוסייה. ההליכה נעימה וחולפת על מגוון צמחים שונים, האופייניים לבתי גידול לחים. אם עייפתם, מוקמו ספסלים נוחים ונקודות שתייה לאורך המסלול. כעבור עשר דקות מגיעים לפיצול דרכים: המסלול הפונה ימינה מכונה "שביל הביצה" ומוביל למסתור הציפורים שנבנה כגשר מוסווה על המים, ואפשר לראות אותם אך לא להיראות. משם ממשיכים אל מגדל התצפית הגבוה שממנו נשקף נוף מרהיב. ממגדל התצפית חוזרים חזרה לנקודת פיצול, פונים שמאלה ואתם בחנייה. דרכי הגעה: שמורת טבע החולה נמצאת על כביש מספר 90 בין ראש פינה לקריית שמונה, כשלושה ק"מ מצפון לפנייה ליסוד המעלה. על הכביש אפשר להבחין בשלט המפנה לכיוון מזרח. בחניון הכניסה לשמורה חורשת עצי אקליפטוס, שם אפשר לערוך פיקניק.

הפעילות במרכז המבקרים "עופוריה" נמשכת כ-50 דקות, בעלות של 15 שקלים, נוסף על דמי הכניסה לשמורה (הכניסה לשמורה היא חינם למנויי מטמון). פרטים נוספים בטלפון 04-6937069. 🍀

אדיב גל הוא דוקטורנט במחלקת אבולוציה, סיסטמטיקה ואקולוגיה, האוניברסיטה העברית, ירושלים

מרכיבים אשר יחדיו מאפשרים בילוי אינטראקטיבי, מהנה וחוויתי המפעיל את רוב חושינו ומעמיק את ידיעותינו.

באולם הראשון אפשר למצוא דגם מרשים של עמק החולה, הממחיש את גודלה של הביצה והאגם לפני הייבוש. ההסברים מלווים בזרקורי תאורה המסייעים למיבוד ההסברים. לאחר סיום קבלת הרקע הכללי על העבר וההווה, נכנסים ל"ציפורים": היכל הציפורים מלמד על קצה "הנוצה" על מיעוטם של בעלי הכנף (מתוך יותר מ-230 מינים שאפשר לראות בהחולה). האולם השלישי – דיורמות (תצוגת ענק) ופוחלצים של יונקים, זוחלים, דו חיים ודגים – דרי עמק החולה בעבר ובהווה. באולם הרביעי אפשר ללמוד אחד מפלאי עולם: נדידת הציפורים. מפות נדידה ומסכי טלוויזיה מספקים מידע על כמה נציגים בולטים הנוודים מעל ארצנו. ואנחנו עוד לפני שיא התצוגה.

האולם החמישי נבנה בדומה למשחק הטלוויזיה "מי רוצה להיות מיליונר", אלא שהפעם אין מתמודד יחיד וכסף, אלא קבוצה של 25 אורחים המתמודדים ביניהם על הזכות לזכות בתואר "מלך הטרוויה" של שמורת טבע החולה. בעזרת שלטים אישיים, כל אורח יכול לבחור את התשובה הנכונה לשאלה המופיעה במסך מרכזי. באולם השישי – הוא אולם "האופוריה" של העופוריה: אולם חשוך מקבל את המבקרים שמתיישבים בכיסאות מרופדים ונוחים, מרכיבים משקפי תלת מימד ומתחילים להריח ולהריח (כן, להריח ולהריח) את טיפות הגשם, עם בוא החורף והרוח המנשבת, את המכרסמים בשדות, את תנועתם של העופות במעופם ועוד, והכל תוך כדי צפייה בסרט מרשים חזותי המספר על נדידת הציפורים.

חוויה בלתי נשכחת זו מתאימה גם לבקאים בעולמם המופלא של העופות ובטח ובטח לכאלה שאינם מצויים בנושא. אין ספק שביציאה, עולם זה של ציפורים וטבע כבר לא יהיה זר להם.

סיור מעגלי בשמורה

אבל בזה לא תמה חוויית הביקור בשמורה. לאחר הביקור במרכז המבקרים, מומלץ לצאת לסיור מעגלי קצר של כקילומטר וחצי ברחבי שטחי השמורה, הפתוחים לקהל הרחב (שטחים גדולים של השמורה סגורים לקהל כדי לאפשר שימורם של בתי גידול והמגוון הביולוגי הייחודי של השמורה). בתחילת המסלול עולים קלות לתצפית יפה על אזור השמורה ועל ההרים